

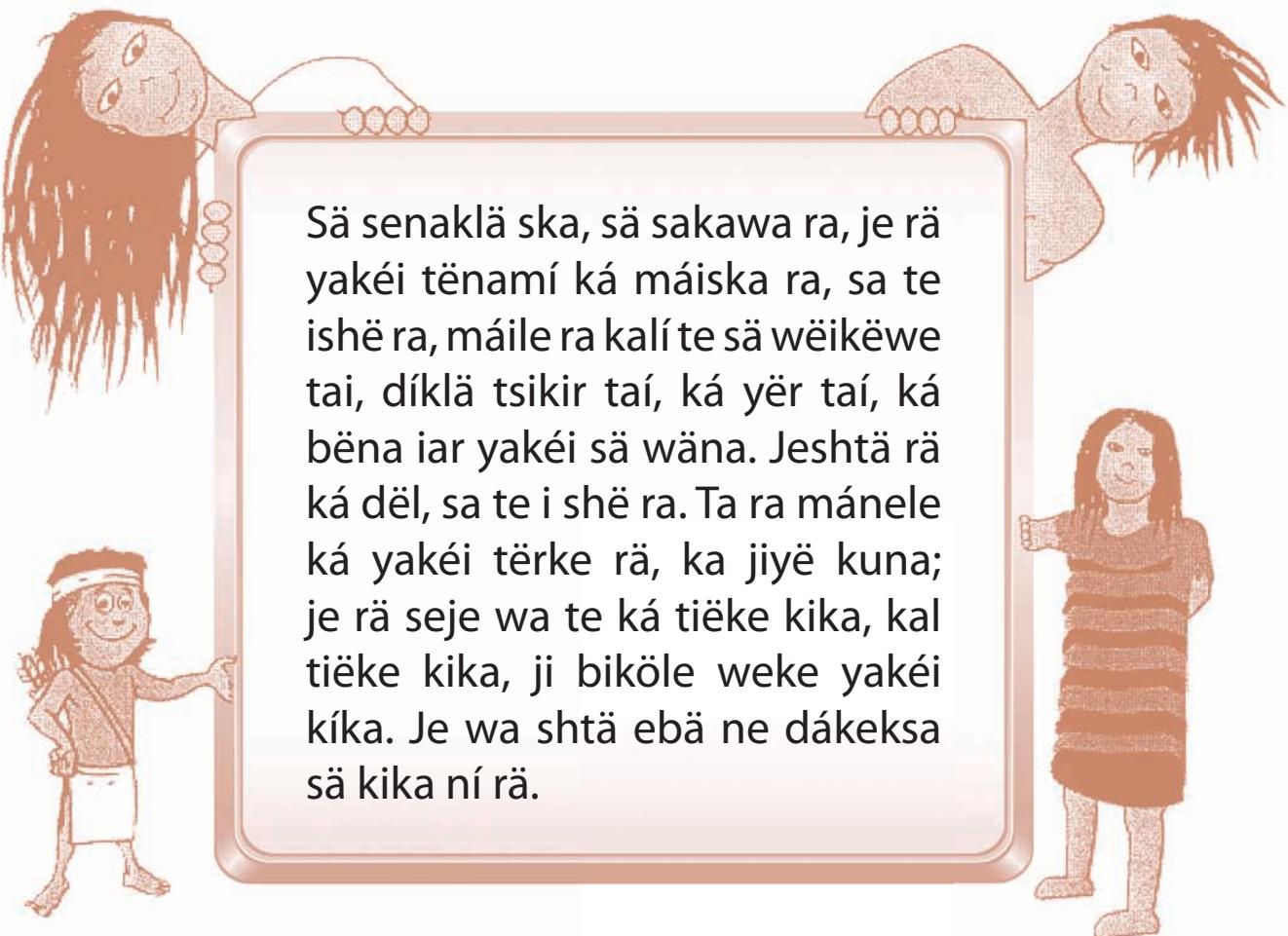
Comisión Nacional de Prevención
de Riesgos y Atención de Emergencias

Äyë yölë sä saka ra ka
sä ká yakéi tënäklä, kílë
síkua emergencia ní.

JUNTOS PREVENIMOS MEJOR

Äyë yölë sä sakra ka sä ká yakéi tënaklä, kílë síkua emergencia ní.

Sä senaklä ska, sä sakawa ra, je rä yakéi ténamí ká máiska ra, sa te ishë ra, máile ra kalí te sä wëikëwe tai, díklä tsikir taí, ká yér taí, ká bëna iar yakéi sä wäna. Jeshtä rä ká dël, sa te i shë ra. Ta ra mánele ká yakéi tärke rä, ka jiyë kuna; je rä seje wa te ká tiëke kika, kal tiëke kika, ji biköle weke yakéi kíka. Je wa shtä ebä ne dákeksa sä kika ní rä.

Juntos prevenimos mejor

Äyë yuä wa:

Lic. Gerardo Monge Bolaños
Área de Formación y Capacitación

Supervisión y Asesoría Técnica

Lic. Gerardo Monge Bolaños
MSc. Nuria Campos Sánchez
Lic. Carlos Mesén Rojas

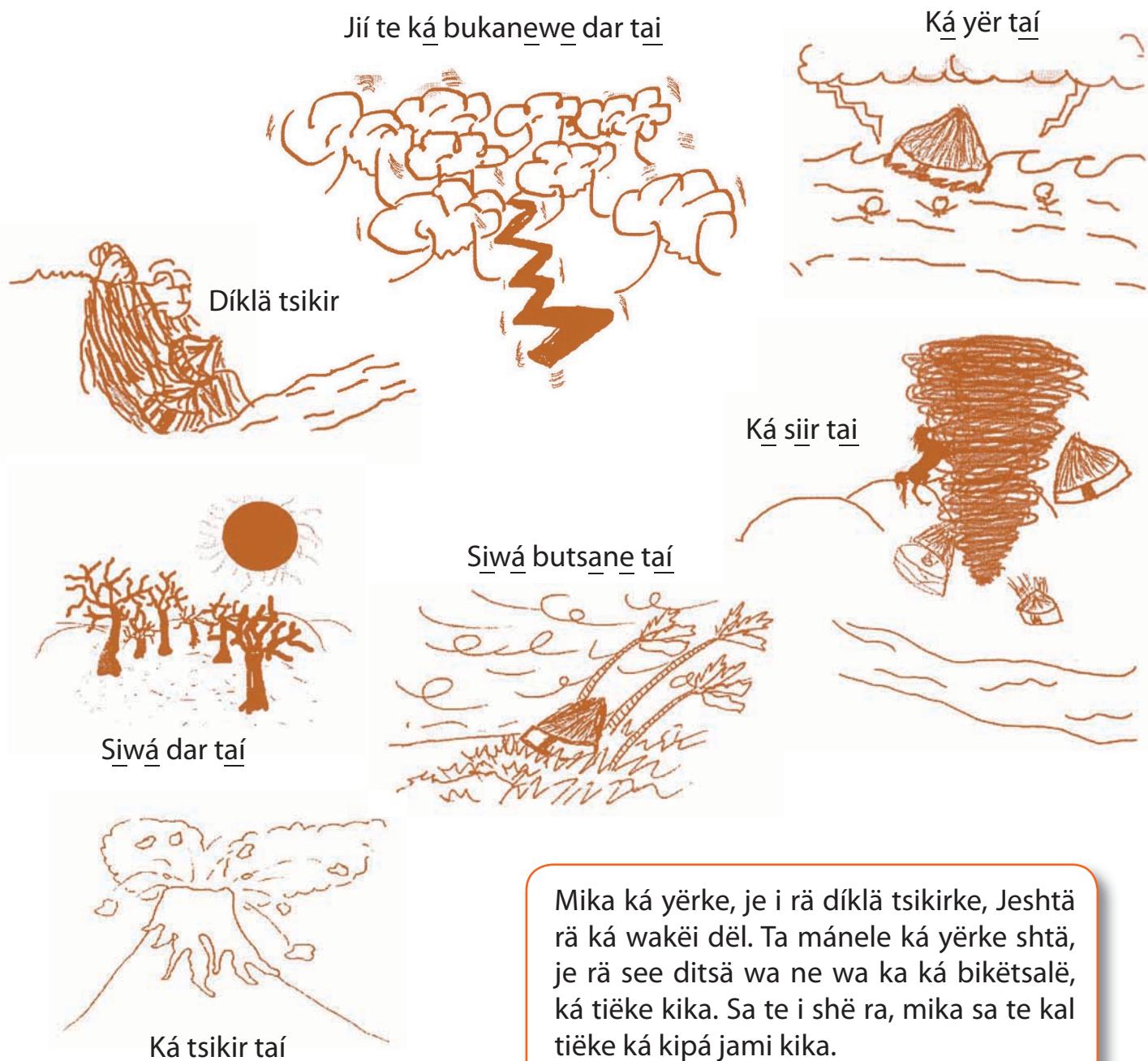
Revisión:

Lic. Carlos Mesén Rojas
Lic. Sergio Sánchez Castillo
MSc. Nuria Campos Sánchez
Lic. Leonardo Méndez Garita
Tec. Matías Rodríguez Chacón
Sr. Luis Carlos Morales Méndez
Lic. Hugo Sánchez Campos

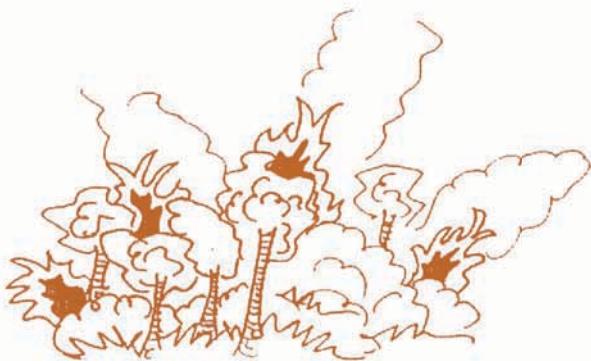
COMISIÓN NACIONAL DE PREVENCIÓN DE RIESGOS Y ATENCIÓN DE EMERGENCIAS

Apartado 5258-1000, San José
www.cne.go.cr

Mika seje ditsä wa wa, ka ká dälärtsë kuna ra, ishäkä yermar taí, síwa butsana mar taí. Je bëna däkekса rä, see wa kika, ka jiyë kuna, ji weke sa te, ka je wekuna sa te bái kika. Je ra sä ká kíka:

See ditsä wa te ká yakéi tewe ke, mika ka sa te shkáblë we kuna bái ra, sé wa ebä te:

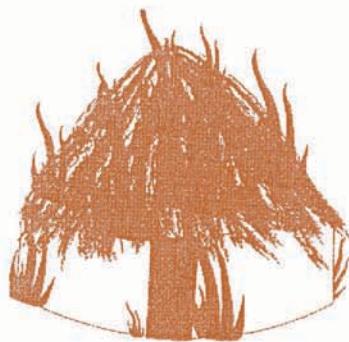
Kal däläwë ke mait'ä

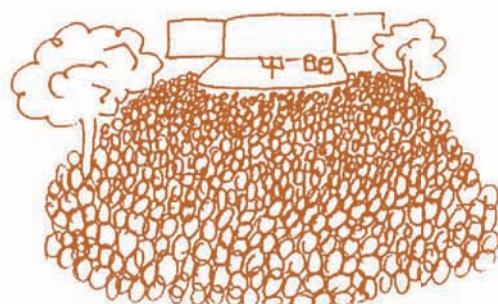
Sa te päpälí yakéi tulëke

Sä ju däkärke

Sa te ká

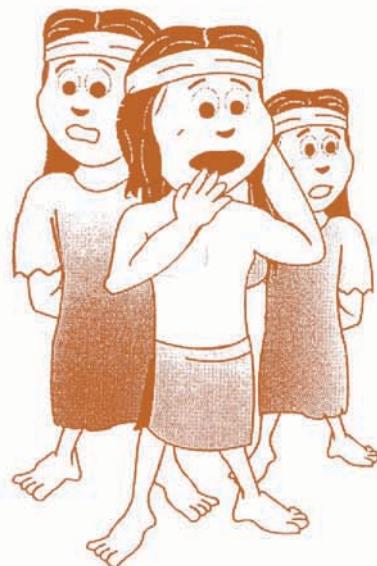

yewëke

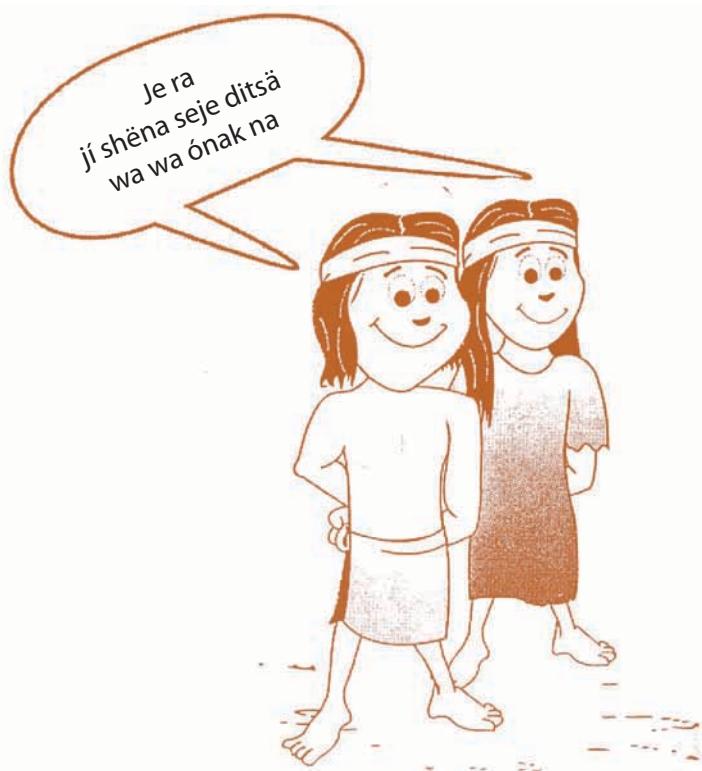
Je i rä
i saka kíta weke sa te

See ditsä wa wa i jana juñenak rä, jí sä serke ska (Costa Rica), rä ká k'érmita yakéi ténomí...

Ta ra ka sä jane, je kíka suanak, sä
jana sénak rä jishtä sä ser käí ebä, ka
sualë kuna

Bítawa...
Bëna sa jana, sä sakawa ra ká bikëtsäk rä.
Sa te i shë ra:

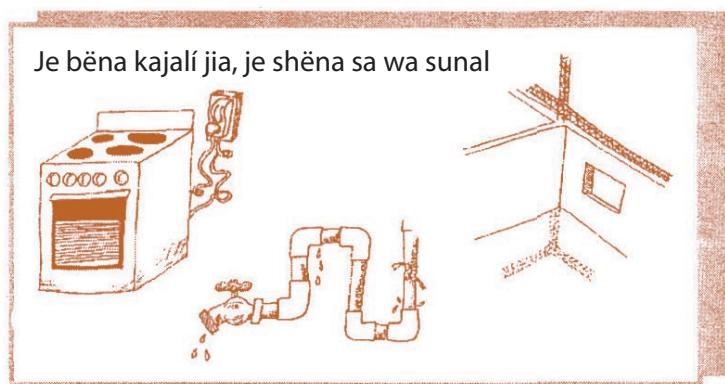
Äyëk'uä yölë sawa
mika ká yakéi keíska
ra, sä ña tsatkäklä

Je ne kí ra, sä kíana bëna jilé wa tsana rä, ka jiyé kuna, je ra ka sä ká yakéi wa sä wëikanaklä.
Säkätä sä jana ña tapawa, sa wa ká bikëtsäklä
Bëna sé wa, jana ká bikëtsäk, jí we mar sa te.

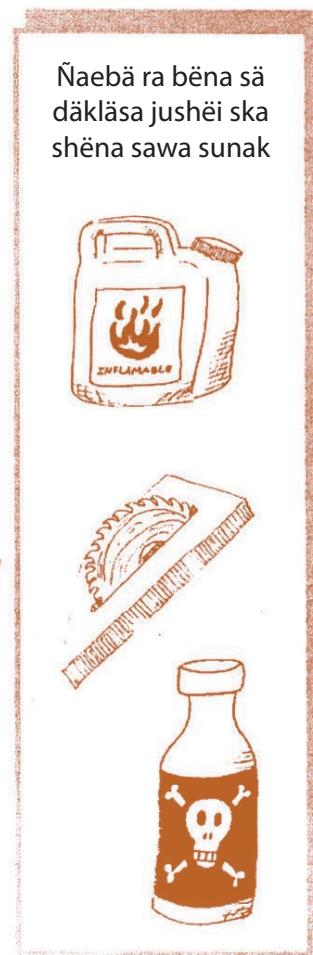
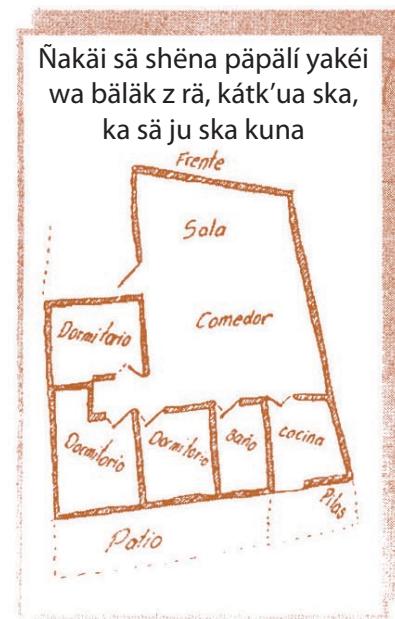

Ka Jeshtä wa sä
kukäklä wa, sä
shëna bëna sä ká
sua, jí tsö yakéi
sawa, sä ká kíka,
(sa te i shë ra ka jú
kiane yönak díklä
tkäjamí)

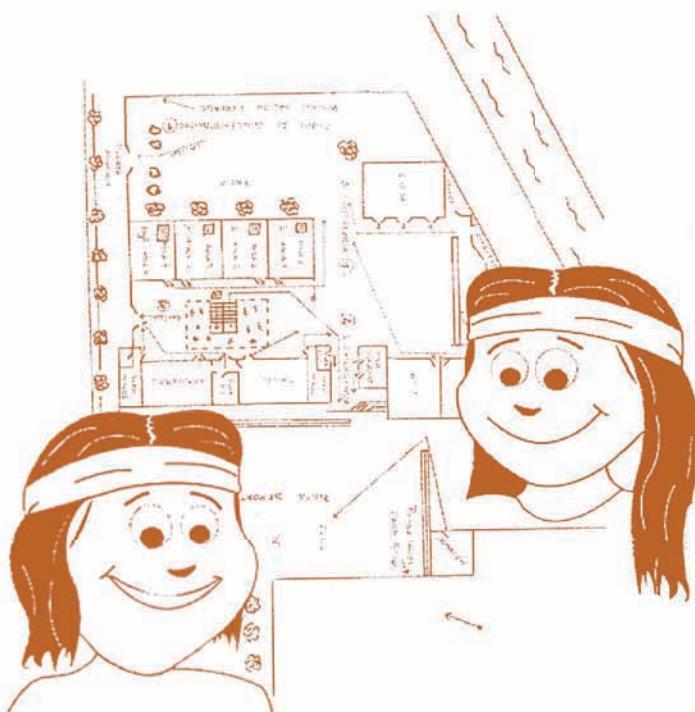
Ka siwa wa, káli wa, sä wëikäklä ra, sä kíana, sä ju sua, jishtä sä ju, yölë bëna sua, mai sä ser sua.

Ñaebä ra bëna sä
däkläsa jushëi ska
shëna sawa sunak

Maí sä ju tkëlëwa sawa

Manele ra sä ju yölë tkërmita wëikana wa.
Sawa i yölë yakéi kíka.

**Je kíka, jishtä sawa sä ju yölë jana juñenak
bëna sawa.**

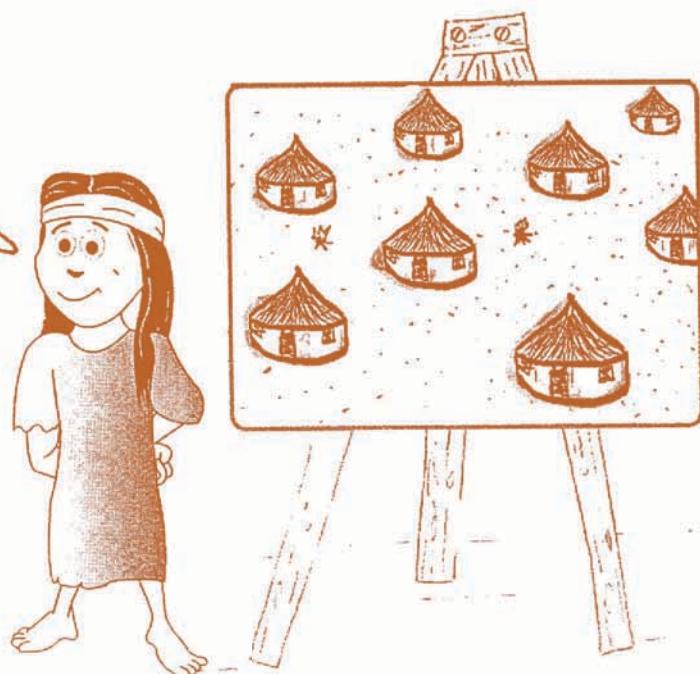
Sä shëna maí sä ju katkë ska sua, sawa i suaklä:

- => Ka sä ju katkë kuna díklä tkäjami
- => Ju saka yakéi sákätäjami
- => Kál däläna kakirëijami

Ñakäi sä jana mane sä saka wa serke sua, jishtä ká yakéi shtä ska i je wa serke sua.

- => Ká yér kí
- => Ká bile
- => I saka bëna

Jékëpa ra sa jana sä
sakawa serke sua. Je
yuëksa sa te ayë kíka.

Sä kíana jí bëna sua, mane ká yakéi wa tsö, je rä yénak tai, jeshtä wa ka, ka sä Jane ju yuäk. Ñakäi sä kíana, ña tsátkäk, mika sä wëikarmar, kálí te, káwá bukane ke jíi te, síwa te, je bëna.

1. Je ne k'uei sä jana ña chakäk, sawa kä junenaklä:

- ✓ Mane ká tsö yakéi, yénak, je te sé wëikëmí kíka
- ✓ Mane ká yakéi ténak rä
- ✓ Mane ká te sä wëikëmí.
- ✓ Jí tsö sa ña tsatkämí mika sä ká er mar ra
- ✓ Yí wa tsö ña kololë sä tsátkäk. Sa te i shë ra, Cruz Roja wa, doctor wa bëna Sä rä ña jerkölë jeshtä wa kíka
- ✓ Ñakäi mika sä ka yakéi ténawa ra, sä jana ká bái kái yuläk sä mínaklä sénak ní.
- ✓ Mika ká yëna tai ra, sä jana ñälä saka yuläk, sä däkläsa tsátkëna saka wa

2. Sa te jí bëna paka, sua sä saka ra, sa jana ña chakäk rä:

1. Maneshtä këi dämisa sä kíka rä
2. Mane te éna sä wëikëmiwa rä
3. Sä kajalí wa rä bëna yölë ka yakéi wäkukäk ni.

PASO 2

Sa jana ka bikëtsäk:

Ka jiyé kuna, jé sé ka bikëtséke, ka sä ka yakéi ténaklä, je bëna shëna sawa yönak, je äyé shëna juñenak bëna sawa. Ka jiyé kuna, mika kalí keíska ra, sä ka yérmar, díklä tsikir mar, je bëna te sä wëikëmar, je ne kí sä ña yuäke sákätä ba rä.

Sä shkä i bikëtsäk:

Ka bíyo däsaba ne ra, sä kíana i ktëi pakämí rá
Jí keíska sa jana jilé wa mí rä. Ka sä kíana miká ka yakéi däksa kepa.
S ä kíana ju bëna pá báiwa, ka i minaklä siwa wa, káli wa.

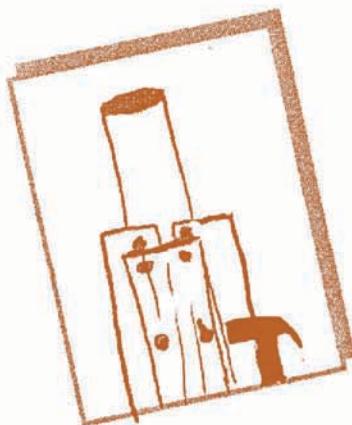
A. Jí keíska sa jana jilé wa mí rä. Ka sä kíana miká ká yakéi däksa k'ëpa.

1. S ä kíana ju bëna pá báiwa, ka i minaklä siwa wa, káli wa.

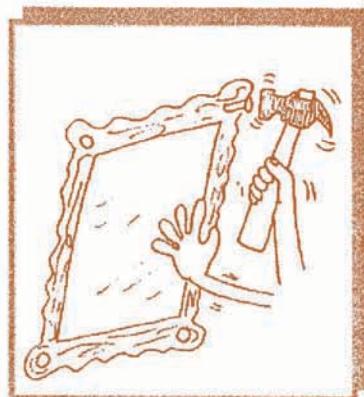
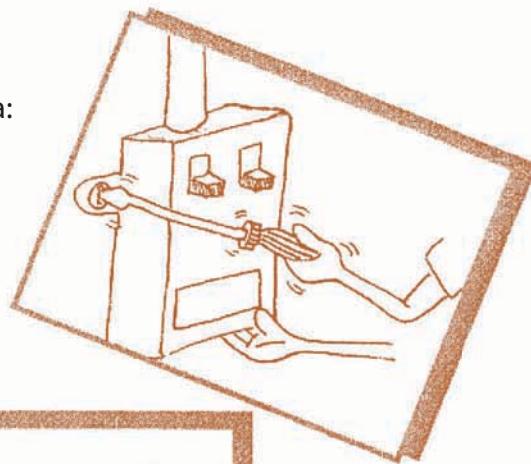
Säkätä ka bikëtsë:

Sa te sä ju báiwemar ka jí wa i yakéi tärba ra, je rä sawa sä ju yuëke miká káli, je i rä siwa wa ka i méwaklä.

Sä shëna síkua
tsini kicha suá.

Je kí sä shëna:

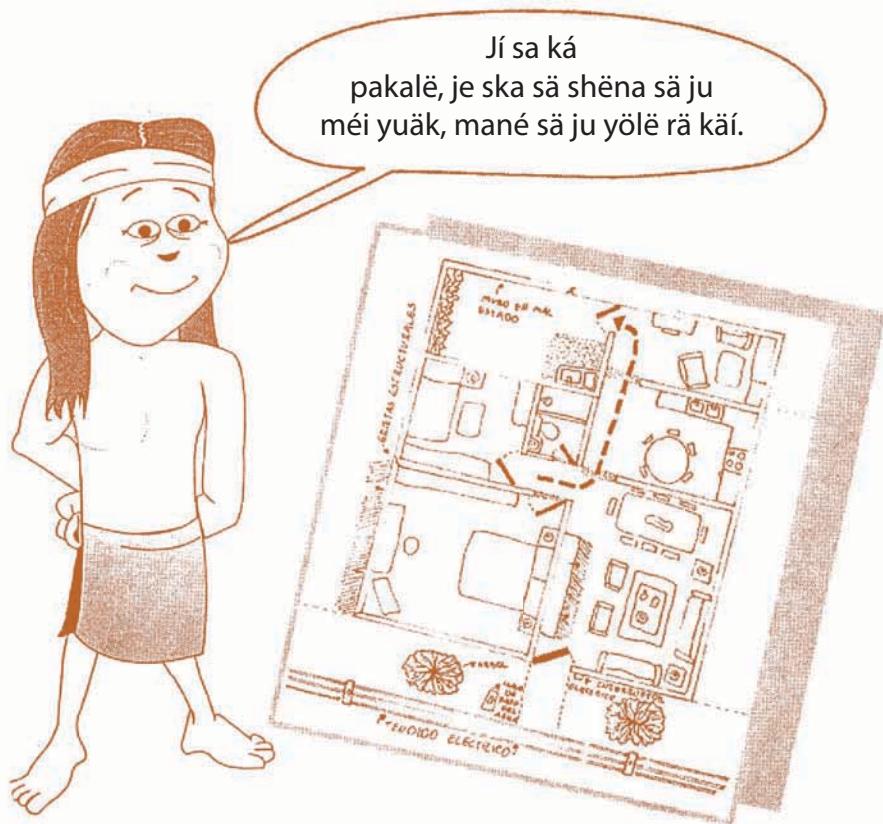
Sä ju kuklëi suá

Jí bëna tsó sawa kiana tkäwá, ka i janaklätë sa kí.

Jí biköle weke sa te rä, ka sä wëikanaklä éna miká ka yakéi keíska ra kí. Ka sä wädular ju yuäk, jilé sä ju ska báiwak ra, sä shëna ju yuäk báí wa yuläk.

2. Manele kä bikëtsalë mablénak sawa.

Sawa ka bikëtsäklä, jí shëna sawa ónak miká ka yakéi keíska ra, sa jana jí yuëmar wák:

- Je ska sá kiana i káshák:
- Manekëna sá ju yölë rä bái,
- Manekëna sá ju yölë rä yakéi.
- Manekëna sá minéksaklä miká síwa te, ka bukáne te sá ju míe ke ra.
- Ka sá ñajäkläklä bái, kiana sawa yólona sawa.
- Mane jí shëna ónak éklá éklá sawa miká sá yakéi kéiska ra
- Sá jana bëna sá ju k'äjämí mane jí tsö yakéi suá, sá däkläsa bái
- Sawa sækëkë wa, sanulë nulë wa shéna sawa tsátkëna miká ka yakéi keíska ra.
- Je i rä bëna jí shëna sawa ju ñenak, ka sá wëikanaklä, káli kéiska, siwa kéiska.

Sä shëna sá ju méi yuäk, sá ser ska méi yuäk bëna sá saka wa wa sunak, mane ka yakéi wa tkëwa sa te patélë båtsë, ta mane ka bái wa tkëwa sa te patélë spá ra ma.

shéna shkáblé jia...

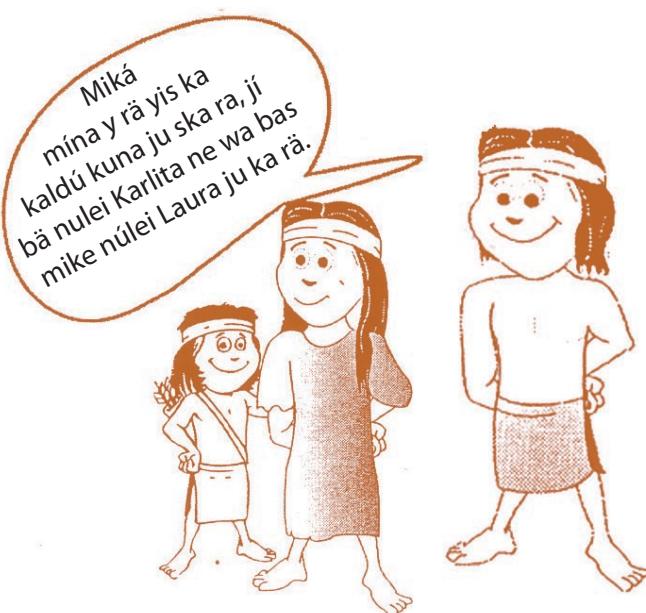
Sa te ka bikëtsa minaksa ra, sä ju ska, ka yakéi te sä ju kukawa ra. Je ra sa jana säkätä ka bikëtsäk rä:

PASO 3

**Ka yakéi keíska ra bëna sä shëna minak ka
bäí yuläk, sä yawala ra bëna.**

Sä serke ju etka ska chulí ra,
séwa kiana éklá sä tsákui kukäk,
je ne rä jí bëna bata shäk rä.
Miká sé wa ka kajalí kuna sä ju
ska ra.

Sa te jí bikétsa shérjía.

1. Mane käí sä shëna jilé wa mí, je shëna ónak rä mane jibä te sä yakéi wéramí käí.

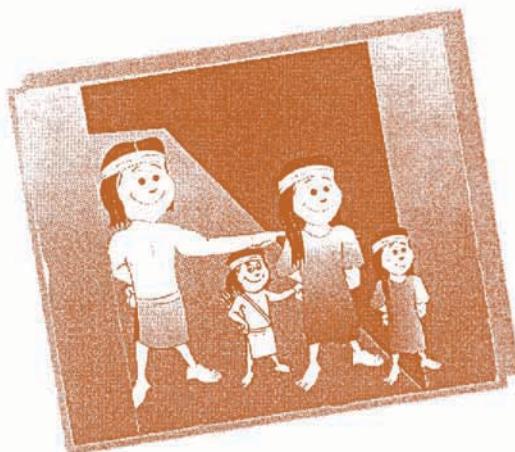
Sa jana sä saka yuäk, ka bikëtsa mai käí sa te jilé
wémär miká sä ka yakéi te sä wëikërawa ra.

B. Jishtä sä jana ka sénewak miká ka yakéi keíska

1. Sä mínaklaktsá sä ju ska.

- ✓ Sa jana däksa rä bítawa.
- ✓ Sa jana mínak rä mái sawa ka súlë bái yuläk.
(salgamos)
- ✓ Sä kiana sákätä bëna, sä klá wa suá i désájulumí.

Sawa i júner, miká sä ju wäkanaká ra bëna sa jana minaksa jushëi ka. Ta mané wa rä síwa käí, ka tsikir, ka bukáneke Jií te. Jeshtä ska ra sä shëna sä ju suá ka i méwaklä, ka i yénak-lä. Je ra sä shëna i bikëtsäk:

Sä ju rä ka me ónak i yölë bái ebä kíka.

Mái shtä ska ka yakéi katkë rä.

Ka bái tsó s däkläsa.

Je sha sa te bëna jishtä sä ju rä käí, shëna sawa sákätä juñenak. Sawa ka bëna bikëtsäklä jí wé mar sa te käí. Sa te l súe mar:

Bíkö sä ju te kawä kukëmí?
Mái ka yakéi katkë rä?
Mane ka bái tsó sä mínaklaktsá?

Ñe ka bëna júñajena sa te. Jishtá sá ju yole, mái sawa sá ju volé keíska. Je bëna sa ka bikëtsáke, yuéke rá sawa ju kí suaklá. Jí kái:

- Mane ka ekta rá bái
- Mane ka yakéi ska sá ju katké rá.
- Bíkö ka sä däklämí ka bái ska.

Jí käí sa jana ka säk, miká sä ka yakéi keíska:

Säkätä ba sä shëna ka júnak rä miká ka yakéi keíska
ra ka sä kiana súanak, ka jiyé loma, miká súane te sä
kukachawa ra ka sawa ka bikëtsar bái kí.

Sä shëna bëna sa te ayë yuak júnak, ñaebä ra je shëna sawa mablénak rä dëlyë.

C. Jibä shëna sawa ónak, miká sa kí ka yakéi dëksa ra?

Säkätä ba bëna sa jana sä sakawa súa i kajalí bái bëna, ka jiyé kuna manelesä
kásenewa rä kátk'ua kátk'ua kíka. Sa jana sä sakawa bata säk radio kíka, ñaebä
teléfono wa chakéke sa te rä miká i shérke köpa.

Miká ka yakéi keíska ra sä kiana Cruz Roja wa né chakäk rä.

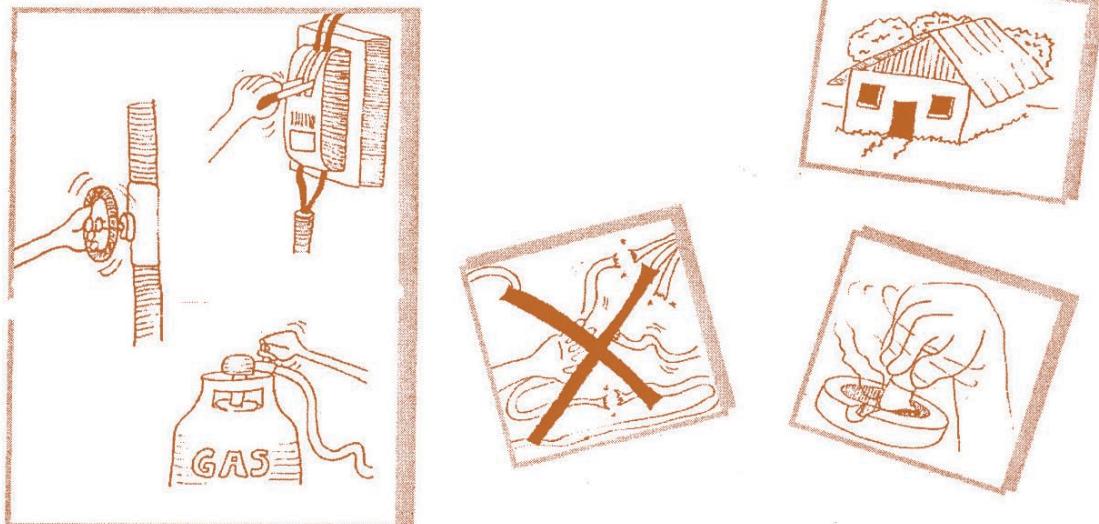
Ka yakéi k'aju ra sa jana sä jilé (dälí, ju) bëna súa.

Sä shëna bëna díklä käí, tsíni kicha käí k'ätiäwa.

Sa te sä ju kíana súnak, ñé ka yakéi k'aju ra.

Tsána sa te yökö wakanéwe rá.

Síkua tsíni kicha wa ka kiar kolqnak I rá butsélëjamí ra.

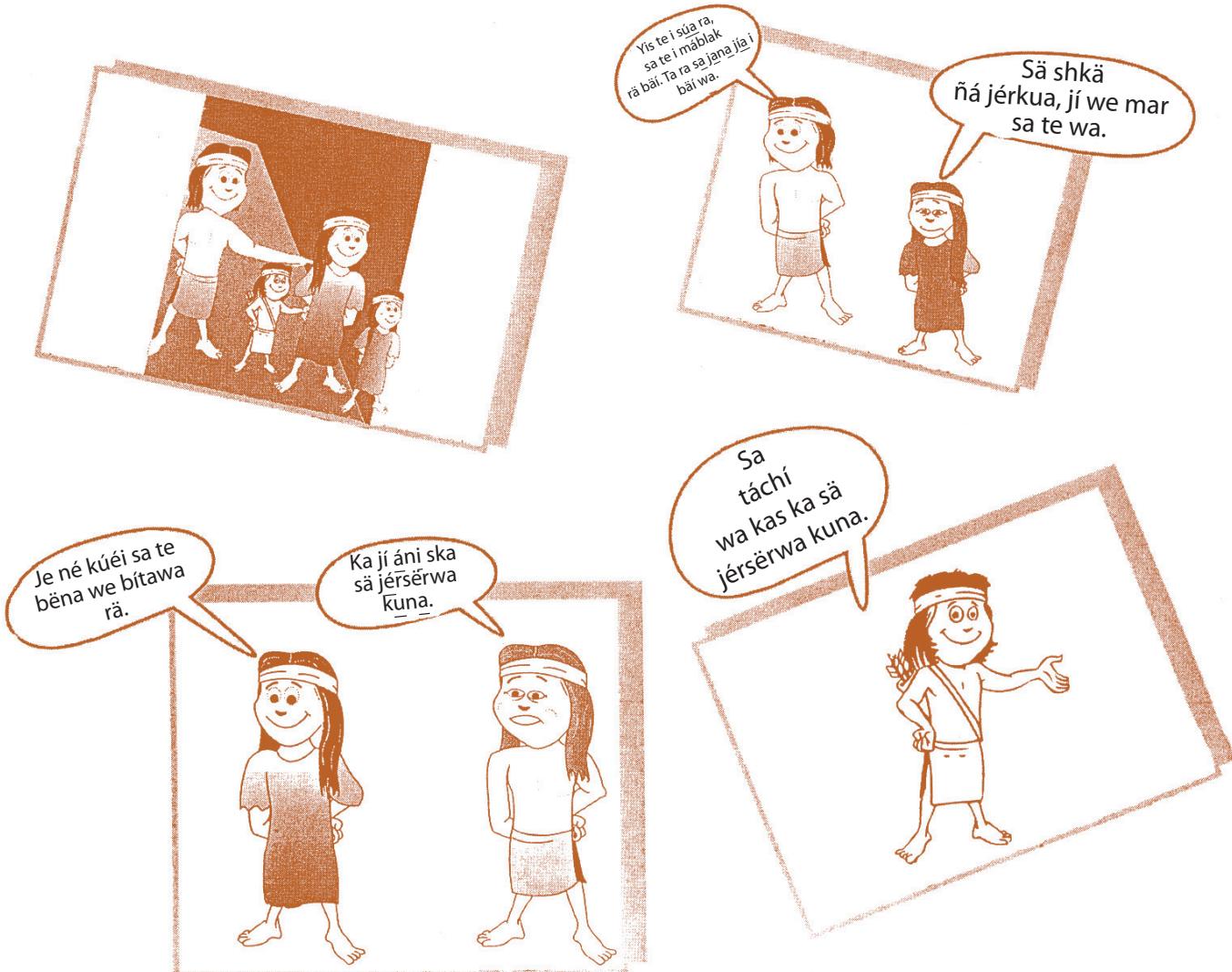

2. Sä shëna yí wa tsó kololë sä tsátkäk wa yuläk.

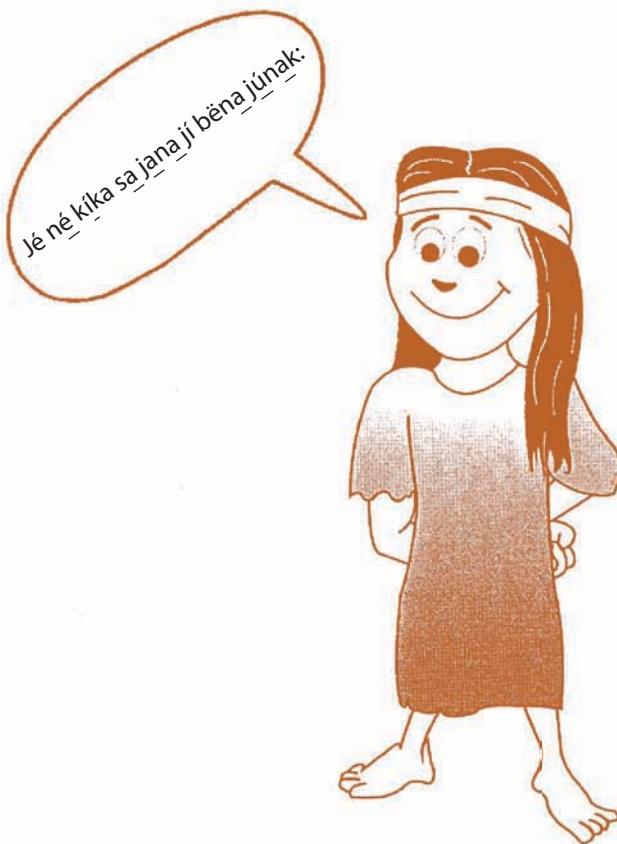
D.Sa jana jí sawa äyë yölë súa, sawa i súaklä jishtä i yölë rä kíka. (jé weke sa te rä ka ká yakéi tärba ra.)

Ka yakéi ktëi wa paka sa te, jé shëna rä bëna sä sakwa wa súnak.

Sa te bëna wa jéna ra sa jana ña chakäk jí wa sa te bái, jí wa sa te yakéi, jé bëna baiwaklä sawa.

Mané áni ka sawa jí átanakläsa kuna kika sa mar äyë súa ní

Jí wa shëna tsána sawa súnak ní.

1. Jilé äyë k'ua wa shëna sawa dëlyë sénak sä ju ska.

Síkua wa bëna teléfono shtalë tsó wa shëna sawa sénenak sä ju ska.

- ✓ Jé síkua teléfono wa: Cruz Roja, Policía, Bombero jé i rä doctor wa bëna shëna sawa juñenak.
- ✓ Bëna sä tsátkäk wa, sa te i shë ra (díklä i rä Luz júnak bëna wa käí)
- ✓ Ñakäi bëna sä sakawa teléfono shëna sawa juñenak i shkáblë ska i sénaklä ska.

PASO 4

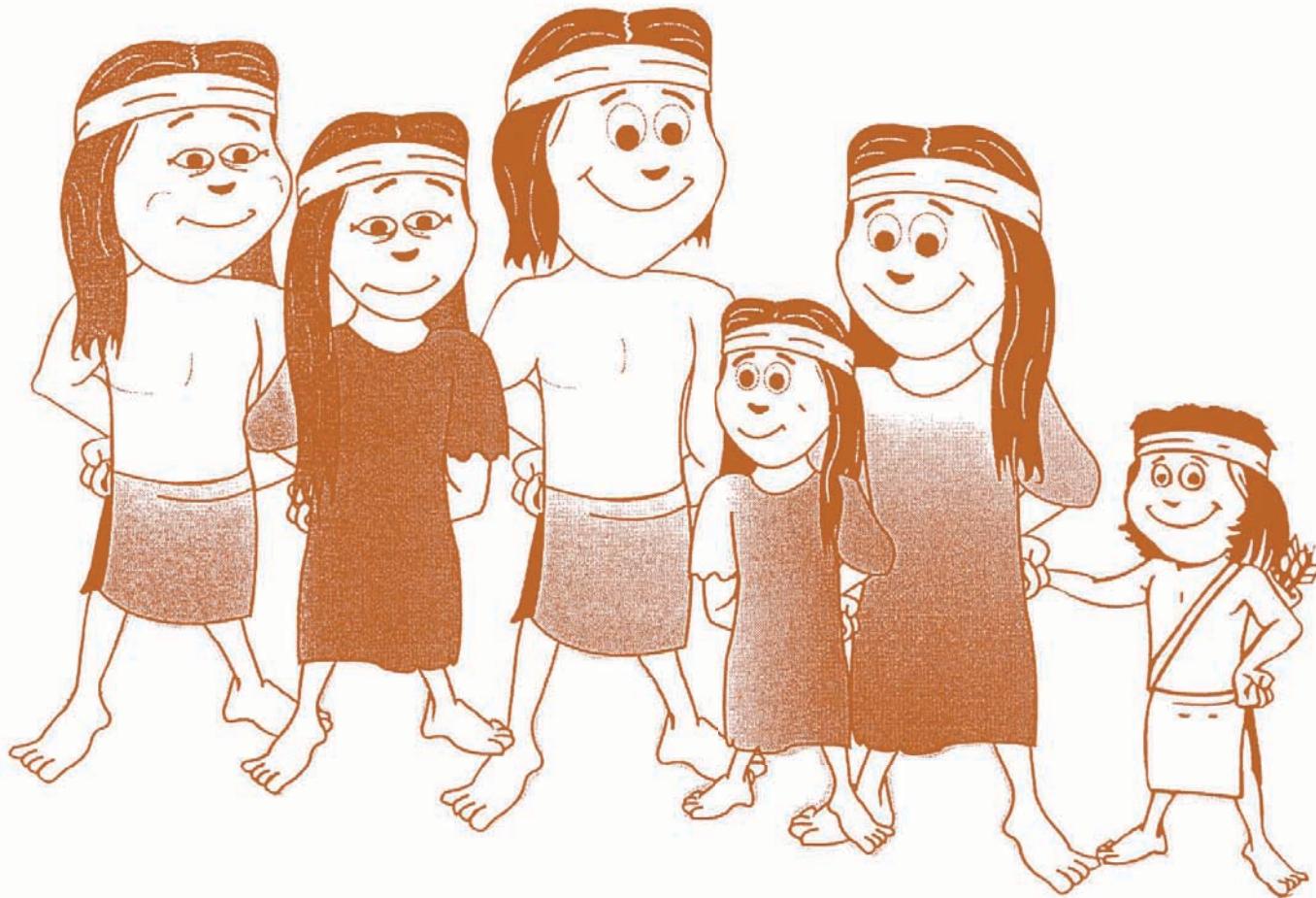
Dälí sa ña tsátkäklä:

Sawa i kuna ra, sa jana dälí i rä pápälí käí bëna bäläk sä ju ska. Jé shëna rä ka jiyë kuna ra, miká ka yakéi te sä wëikërawa ra sä ña tsátkäklä. I shëna:

- 1- Pápälí shénewe sa te.
- 2- Sa te Radio batería wa wäkana shëna sawa sénenak.
- 3- Síkua wa kína cloro ni shëna sä díklä báiwaklä.
- 4- Tsíni wäkanewaklä (fósforo).
- 5- Sé äyék'uëi shëna sénenak rä plástica járnaka.
- 6- Äyék'uä i rä lápiz.
- 7- Díklä síkí sawa yának.
- 8- Tsíni foco käí shëna sénenak (wäta spana)
- 9- Í bëna síkí wa käi.
- 10- Yäkäklä ka me ónak kuna mané mané wa né sénewe sa te rä.

Jirda sa wa sä ña tsát-käklÑa tsó, mika kä yakéi te sä wëikëmar ra.

Apartado: 5258/1000 San José
Tel.: (506) 2210-2828
Fax: (506) 2230-0567
San José, Costa Rica
América Central
<http://www.cne.go.cr>